

4. Ohrožené dítě – doktrinální vymezení

Níže uvedená teorie je teoretickým konstruktem autora této práce. Autor této práce odpovědně prostudoval dostupné zdroje k uvedenému tématu v rozsahu co nejširším. Nebyla nalezena žádná shodná či obdobná práce skýtající níže uvedená teoretická terminologická východiska ohroženého dítěte – mimo uvedené citace této kapitoly. Pokud práce, které by se snad daly s touto prací zaměnit, existují, autor se o jejich existenci při psaní této práce nedozvěděl a případná vzniklá autorská shoda je zcela náhodná a ve vztahu k autorovi této práce v době její tvorby zcela nevědomá.

Dětství je obdobím lidského života, které vyžaduje saturaci mj. potřeby ochrany jak fyzické (tělesné), tak duševní (psychické) stránky osoby (osobnosti) dítěte. Tato saturace je neoddiskutovatelná a její přítomnost v daném biodromálním období života dítěte nikdy neabsentuje. Dítě tuto saturaci ochrany i samo vyhledává, ať již vědomě či nevědomě ve vztahu ke konkrétní životní situaci, ve které se nachází, a také vzhledem k lidsky vrozenému pudu sebezáchovy.

V raném vývojovém období lidské ontogeneze jistě záleží na péči rodičů dítěte nebo osoby odpovědné za řádnou péči a výchovu dítěte. To, zda je tato péče – nejen v raném, ale i v následném životním období dítěte – dostatečná, se posuzuje velmi obtížně a náhled na úroveň kvality této péče je (totiž musí být) vždy subjektivní. Je tomu tak zejména z toho důvodu, že přirozeně neexistuje (ani nemůže existovat) žádný standard kvality „dostatečné péče o dítě“⁵⁴¹, který by jednoznačně taxativně stanovoval obsah, rozsah a kvalitu této péče. Z tohoto důvodu musíme vždy posuzovat obsah, rozsah a kvalitu péče individuálně ve vztahu ke konkrétnímu dítěti, k jeho rodičům nebo osobám odpovědným za řádnou péči a výchovu, k výchovnému a společenskému, ekonomickému, zdravotnímu životnímu prostředí dítěte, k aktuálnímu stavu rozvoje společnosti a jejího poznání a ke konkrétní životní situaci, ve které se dítě aktuálně nachází. Pouze tak docílíme co nejvíce objektivního náhledu na *status quo* aktuální situace dítěte. Ohrožení dítěte ve společnosti můžeme různě rozčlenit. Dle vnímání ohrožení ve vztahu k subjektu ohroženého dítěte (tedy jeho optikou) jej můžeme rozdělit na ohrožení *objektivní* a ohrožení *subjektivní*.

4.1 Objektivní a subjektivní ohrožení dítěte

Člověka chápeme především jako činný subjekt – jako předmětnou bytost. Člověk sám také může být předmětem pro jinou bytost ve smyslu svého významu. Samotná existence subjektu závisí a je determinována materiálními podmínkami, které prostřednictvím své činnosti přetváří. K pochopení lidské činnosti je potřeba odhalit její potřeby, zájmy a cíle. Lidská činnost tedy předpokládá existenci objektivní reality, a tedy objektu, který je předmětem reality lidské činnosti. Předmětem lidské činnosti může být mnoho věcí – příroda, člověk, společnost, právo apod. Člověk

541) Nutno dodat o „to které konkrétní dítě“ – posouzení situace dítěte musí být vždy zcela individuální ve vztahu ke konkrétnímu dítěti v konkrétní životní situaci a s ohledem na konkrétní aktuální podmínky prostředí.

je předmětem zkoumání věd přírodních i společenských.⁵⁴² Subjekt i objekt potom představují polární dvojice vzájemně spjatých filozofických kategorií.⁵⁴³ Subjekt nemůže existovat bez objektu a naopak. Jedná se o vzájemně se definující koncept. Obě kategorie se k sobě vztahují v mnoha rovinách: lingvistické, epistemologické, ontologické, etické, estetické, sociální nebo politické.⁵⁴⁴

V tomto ohledu nemůžeme vyjít z právní metodologie výkladu pojmů objektivní a subjektivní (ohrožení dítěte). Tato adjektiva s obsahovým významem se nevztahují k právní normativitě, nýbrž k subjektu dítěte jako adresátovi ohrožení ve společnosti a rovněž k faktické existenci ohrožení jako objektivní reality vnějšího světa a potencialně i vnitřního světa prožívání dítěte.

Termín objektivní můžeme vymežit jako patřící k objektu našeho zkoumání, tedy k objektivní realitě. Jestliže o předmětech a jevech hovoříme jako o objektivních, uvádíme, že tyto existují vně a nezávisle na nás (totiž člověku). Objektivní realitu pak vymežujeme jako filosoficko-gnoseologický pojem k označení objektivní skutečnosti ve všech jejích formách a projevech, tedy zdroj našeho poznání. Pokud hovoříme o objektivnosti soudů, míníme tím jejich pravdivost – totiž shodu s objektivní realitou ve smyslu teorie poznání.⁵⁴⁵ Objektivní pravda je s ohledem na svou existenci nezávislá na psychickém stavu, přání, zájmu jedince nebo skupin.⁵⁴⁶ Pro pořádek jen doplníme, že objektem můžeme nazvat vše, co se nachází mimo subjekt.⁵⁴⁷ To, co společnost nazývá objektem vědeckého poznání, je materiální svět – tedy veškerá nekonečná objektivní realita zahrnující materiální i duchovní činnost lidí. Každá vědní disciplína (právo nevyjímaje) zkoumá určitý úsek tohoto objektivního světa a jeho zákonitosti.⁵⁴⁸

Subjektivní kategorie se váže k subjektu jako nositeli určitých vlastností a stavů nabytým individuálním vědomím.⁵⁴⁹ To, co nazýváme subjektivním, pak pojímáme jako to, co patří do sféry subjektu jako součást jeho subjektivní reality, která je odrazem objektivní reality a výsledkem procesu poznání. Taktéž toto adjektivum můžeme vymežit jako něco spadající do oblasti činnosti subjektu, a také s negativním vymezením jako skutečnost, která je překroucená, nepravdivá či zkrslá. Hodnocení dané situace se neshoduje s objektivní skutečností. Ten, kdo je zaujatý, v jednání sleduje

542) CHOVANCOVÁ, Jarmila. Gnozeologie a jej problémy. Subjekt a objekt. In: CHOVANCOVÁ, Jarmila a Tomáš VALENT. *Základy filozofie pre právnikov*. 2. dopl. vyd. Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty Univerzity Komenského, 2000, s. 37–38.

543) MARX, K. – ENGELS, F.: *Vybrané spisy*. Zv. 1. Bratislava 1977–1979, s. 99, 100. cit. dle CHOVANCOVÁ, Jarmila. Gnozeologie a jej problémy. Subjekt a objekt. In: CHOVANCOVÁ, Jarmila a Tomáš VALENT. *Základy filozofie pre právnikov*. 2. dopl. vyd. Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty Univerzity Komenského, 2000, s. 37.

544) DOLÁK, Antonín. Úvod. In: DOLÁK, Antonín a kol. *Praktické implikace moderních pojetí subjektu*. Ostrava: Universitas Ostraviensis, 2015, s. 5.

545) FAJKUS, B. Objektivní a subjektivní. In: *Stručný filozofický slovník*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1966, s. 373, 315.

546) SKYBA, M. Pravda objektivní. In: *Stručný filozofický slovník*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1966, s. 350.

547) MICHŇÁK, K. Objekt a subjekt. In: *Stručný filozofický slovník*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1966, s. 314.

548) KOLÁŘ, Zdeněk a Josef MUŽÍK. *Metodologické otázky společenských věd*. Díl 1, Filozofické problémy pedagogiky. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984, s. 23.

549) MICHŇÁK, K. Objekt a subjekt. In: *Stručný filozofický slovník*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1966, s. 314.

subjektivní (osobní) zájmy a cíle.⁵⁵⁰ Pokud se tedy zaměříme na lidský subjekt – jedince – hovoříme o subjektu schopném sebeuvědomování. Toto sebeuvědomování zpravidla přechází v chování. Hovoříme o subjektu schopném prožívat a se schopností sebeuvědomování i o subjektu schopném jednat.⁵⁵¹

Výše uvedené je možné vhodně doplnit tím, co z hlediska právní teorie ve vztahu ke společenskému působení práva uvádí prof. F. Šamalík k volnému charakteru práva. Vymezuje vztah subjektivního momentu k objektivnímu momentu. Objektivní vymezuje ve dvojitým významu: 1/ právní normy jsou dány – za určitých podmínek – objektivně; 2/ tyto objektivní právní normy představují fixaci sociální činnosti a vztahů, tedy sociální vztahy a činnost určují obsah těchto právních norem. „*Objektivnost procesu vzniku práva se v důsledku toho projevuje převážně jako záměrná lidská činnost, tj. v subjektivní formě.*“⁵⁵²

Z hlediska sociologicko-právního výzkumu v souladu s empirickým zkoumáním má hledisko objektivní a subjektivní užší význam, nikoli však odporující výše uvedenému obsahovému a významovému vymezení daných pojmů (přidavných jmen). Není možné každý právní jev podrobit kvantitativní analýze a měření. Objektivní stránka právních jevů (např. počet občanskoprávních sporů, počet soudních rozhodnutí ve věcech právní ochrany dítěte, náleží Ústavního soudu ČR ve věcech rodinně-právních apod.) je s ohledem na (relativně) dostupná statistická data celkem snadná. Jedná se o projevy právních jevů, které jsou snadno zjištělné. Subjektivní stránka právních jevů má kvalitativní charakter (např. motivy, názory lidí, kvalita právních norem, soudních rozhodnutí apod.) a je z kvantitativního hlediska těžko zkoumatelná, jelikož není jednoduché tuto kvalitativní stránku charakterizovat z pohledu kvantitativních souborů.⁵⁵³ Objektivní stav společnosti vytváří objektivní rámec pro realizaci lidské snahy a činnosti. V rámci těchto objektivních hranic existuje určitý rozsah možnosti, které nemůže žádný jednotlivec překročit. Ani subjektivní definování konkrétní situace jednotlivcem zmíněný objektivní rámec nemůže změnit.⁵⁵⁴

Někteří autoři hovořili již v minulosti o objektivních a subjektivních příčinách, např. ve vztahu k zásahům státu ve sféře péče děti. Objektivními příčinami označovali takové (právní) skutečnosti jako úmrtí rodičů dítěte, těžké dlouhodobé onemocnění rodičů dítěte nebo nezaviněnou tíživou sociální situaci. Příčiny spadající do povahy subjektivní mají svůj základ v nedostatečném výkonu rodičovských práv a povinností. Toto se projevuje v nezájmu rodičů o dítě, o tělesný a duševní vývoj dítěte, sociálně patologických jevech v rodině nebo lehkomyšlném způsobu života.⁵⁵⁵

Závěrem dodejme obecnou premisu, že výkon státní moci by měl být realizován ve prospěch společnosti a způsobem, který je ve vztahu k člověku důstojným. Při výkonu státní moci musí být brána v potaz důstojnost člověka. Lidé jednají přiměřeně své důstojnosti, jelikož jsou osobami rozumnými a svobodnými, pokud jednají v souladu s přesvědčením, že jejich konání je správné. Státní moc tedy musí v případech uplatnění své moci jednat lidsky, a to pozitivně s odkazem a vysvětlením rozumných důvodů, které k danému postupu vedly. Vztahy mezi lidmi (občany) a státní mocí

550) FAJKUS, B. Objektivní a subjektivní. In: *Stručný filosofický slovník*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1966, s. 315.

551) HOLAS, E. *Chování, subjekt, psychika*. Praha: Academia, 1971, s. 187.

552) ŠAMALÍK, František. *Právo a společnost*. Praha: Academia, 1965, s. 49.

553) DOJČÁK, Pavol. c. d., s. 184.

554) SZCZEPAŃSKI, Jan. c. d., s. 170.

555) DYTRYCH, Zdeněk, Vratislav SCHÜLLER, Jiří PROKOPEC a Zdeněk MATĚJČEK. c. d., 1981, s. 28

musí být realizovány na úrovni vzájemné důvěry a pochopení.⁵⁵⁶ Tato teze navazuje dlouhodobé pojmání spravedlnosti, a to zmiňovaného i v právu rodinném. Právo je vedeno snahou, aby v poměrech mezi lidmi, nikoli pouze mezi jednotlivci, ale také mezi jednotlivci a dalšími subjekty společnosti, byla zachována spravedlnost. Mravní ideál spravedlnost sleduje požadavek upuštění od ubližování komukoliv.⁵⁵⁷ Spravedlnost je zcela jistě společenskou hodnotou.

Hodnota je pojímána jako kategorie vztahová. Jednak je to 1/ vztah mezi subjektem (individuem nebo sociální skupinou) a objektem, který je předmětem hodnocení.⁵⁵⁸ V našem případě by to byl vztah jednotlivce (subjektu) ke spravedlnosti (objektu) jako korektivu správnosti lidského chování. Dále je to 2/ vztah mezi subjektem a jeho hodnotovým systémem představujícím referenční systém⁵⁵⁹. Tedy vztahem jednotlivce k jeho vnímání spravedlnosti. A v neposlední řadě je to 3/ vztah objektu, subjektu a jeho hodnotového systému ve vztahu k sociálnímu hodnotovému systému, který je systémem referenčním.⁵⁶⁰

Jestliže je spravedlnost objektem, subjekty ji vnímají konkrétním způsobem a ve vztahu ke svému hodnotovému posouzení. Korektivem je potom pojetí spravedlnosti prostřednictvím právního řádu jako komplexu právních norem platných, účinných a státem vymahatelných na určitém území. Pokud spravedlnost vyjadřuje hodnotu, představuje určitý ideál a vzbuzuje respekt, jelikož její dosažení společnost pocituje jako nutnost.⁵⁶¹

4.2 Pozitivní a negativní význam ohrožení dítěte

Vzhledem k subjektivnímu či objektivnímu významu ohrožení pro dítě jej můžeme členit také na pozitivní a negativní z hlediska vnímání jejich (ne)prospěšnosti pro dítě. Uvedený význam má významný hodnotící obsah ve vztahu k individuální situaci, ve které se konkrétní dítě ocitá.

Negativní obecně vymezujeme adjektivy jako záporný, nesouhlasící, odmítavý.⁵⁶² Pozitivní potom jako kladný či přínosný.

Jakýkoliv pocit ohrožení, pramenící, i z pro dospělého člověka⁵⁶³ iracionální situace, pro kterou má dospělý vybudovanou empirickou obranu, je pro dítě diskomfortní. Některé tyto prvky jsou pro dítě prospěšné (např. preventivní očkování, vystavení motivačním prvkům výchovy), mají pro dítě motivační aspekt vedoucí k rozvoji jeho dovedností a pozitivnímu formování jeho osobnosti (výchovná opatření), a to i přes skutečnost, že toto působení dítě vnímá primárně negativně (např. strach z návštěvy lékaře, nechápavý postoj k výchovným strategiím rodiče apod.).

556) PAVAN, Pietro a Zdeněk DANĚK. *Člověk a demokracie*. Řím: Křesťanská akademie, 1967, s. 97.

557) SVOBODA, Emil. *Rodinné právo*. Praha: Vesmír, 1921, s. 1.

558) VEČEŘA, Miloš a Martina URBANOVÁ. *Základy sociologie práva*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1994, s. 82.

559) Tamtéž, s. 82.

560) Tamtéž, s. 82.

561) V podrobnostech srov. tamtéž, s. 82–83.

562) HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, s. 344.

563) Obecně odpovídá označení fyzické osoby jako subjektu práva.

4.3 Koherentní kategorizace pojmosloví teorie ohroženého dítěte

Přechozí kategorizace vymezila základní významné složky či vlastnosti teorie ohrožení. Dále je potřeba vymezit, jaký je obsah jednotlivých kategorií a jejich vzájemná provázanost. Jsme přesvědčeni, že na uvedené kategorie je potřeba nahlížet jak z pohledu vnějšího (tedy nikoli pohledem dítěte), tak z pohledu dítěte jako subjektu, na který ohrožení cílí nebo je takovému ohrožení přímo vystaveno. Jak bude vyloženo níže, ohrožení dítěte nemusí být všemi pozorovateli vnímáno vždy negativně. Očekávatelný je však negativní postoj dítěte zejména ve vztahu k pozitivním ohrožením, která mají z pohledu dítěte a ve vztahu k jeho uvažování iracionální negativní hodnocení. Zde máme na mysli osobnostně formativní situace, kterým je dítě vystaveno ať již z pohledu společenské potřeby (např. výchovné strategie rodiče dítěte) či normativní povinnosti (povinné preventivní očkování, povinná školní docházka apod.).

4.3.1 Subjektivní pozitivní ohrožení dítěte

Jakýkoliv pocit ohrožení pro dítě i pro dospělého⁵⁶⁴ člověka, pramenící z iracionální situace, znamená minimálně vnitřní psychický tonus, který dítě prožívá jako subjektivní (ať již pozitivní nebo negativní) stresovou situaci. Ne vždy mají tyto stresové faktory působící v konkrétní situaci v životě dítěte negativní význam. Z našeho pohledu se sousloví „pozitivní ohrožení“ může zdát oxymóronem. Z hlediska subjektivního pohledu dítěte se jedná o skutečnost zejména emocionálního napětí a prožívání běžných situací, které zletilé fyzické osoby (totiž rodiče, zákonní zástupci či osoby pečující) považují vzhledem ke své rozumové, mravní a volní vyspělosti za zcela běžné ba potřebné. Určitým zejména pro dítě emocionálně negativně vnímaným situacím [výběrově např. strach z očkování, dospělými osobami běžně předpokládaný příjem léků dítětem, vyšetření či neinvazivní zákrok v ordinaci lékaře, požívání určitých druhů jídla (které dítě – ač jsou pojímány jako obecně vhodné – odmítá jíst), omezování dítěte v konkrétních aktivitách nebo v jejich umístění, výchovné usměrňování dítěte osobami odpovědnými za řádnou péči a výchovu dítěte, výuka jízdy na kole, školní hodnocení, hněv a tresty rodičů, štěkající pes jako významný stresor u dítěte nízkého věku, nikoliv nutný zásah rodiče při ataku vzteku dítěte v období dětského vzdoru apod.] může být dítě (jako každý člověk) v průběhu svého života vystaveno. Důvodem oprávněnosti této expozice reálného vnějšího světa je kromě skutečnosti povinnosti plynoucí ze společenské a právní normy i skutečnost prožitku reakce dítěte na tento vnější projev, jakožto přirozený motivační faktor pozitivního formování nebo změny jeho životní zkušenosti (empirie). Můžeme hovořit o „subjektivním pozitivním ohrožení dítěte“. Subjektivním je toto vnímání nazýváno z toho důvodu, že jej dítě pocituje ze svého pohledu negativně, z hlediska jeho subjektivního (pohledu), avšak z pohledu dospělé osoby, je toto „ohrožení“ pocitované dítěte pro dítě paradoxně přínosem. Zvyšuje resilienci dítěte pro vnější svět, přičemž dítě je také iniciátorem tohoto formativního „ohrožení“. Tuto odolnost můžeme vymezit jako odolnost fyzickou (posílení svalů při sportu), odolnost psychickou (zvládání zápasů jako psychicky náročných okamžiků ve sportovním životě) nebo odolnost sociální (společenskou,

564) Dospělá osoba je pro dítě zdrojem pomoci a poučení. Zároveň pro dítě představuje záruku bezpečnosti, ochrany a opory. Pro citový vývoj dítěte je potřebné, aby jej někdo chránil i hladil. In: KURIC, Jozef. *Ontogenetická psychologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986, s. 141.

pozitivně formující zkušenost skupiny sportovců – teamu). Je potřeba jednoznačně podotknout, že vystavení dítěte subjektivnímu pozitivnímu ohrožení je nutným faktorem formování jeho osobnosti v kontextu výše zmíněných složek⁵⁶⁵ odolnosti.

Subjektivním pozitivním ohrožením dítěte jsou tedy situace, kdy se dítě vystavuje pro něj novým pozitivně formativním životním situacím samostatně, tedy vlastním (právním) jednáním (vnitřní motivace k přeskočení pro dítě subjektivně vnímané vysoké fyzické překážky, potřeba soutěžení s ostatními dětmi, formující a přirozená potřeba překračování vlastních tělesných a duševních limitů ve sportu⁵⁶⁶ nebo v soutěžení, dosahování výrazně pozitivních školních výsledků atp.). Patří sem také pozitivně formující mechanismy učení právních jednání – realizace práv dítětem a zároveň zavazování se k povinnostem v rozsahu aktuálně nabytého stavu způsobilosti k právnímu jednání s ohledem na rozumovou a mravní vyspělost⁵⁶⁷ dítěte. Příkladně zde můžeme také uvést situace, kdy je dítě (chce být) vystaveno možnosti realizace právního jednání vedoucího k uzavření kupní smlouvy⁵⁶⁸. Formativní vliv můžeme vysledovat např. v situacích, kdy dítě učíme uzavírat drobné kupní smlouvy tím, že je učíme nakupovat zboží v obchodě. V tomto ohledu můžeme vysledovat formativní pozitivní ohrožení dítěte, které jej připravuje na běžnou životní společenskou a právní praxi.

4.3.2 Objektivní pozitivní ohrožení dítěte

Ohrožení může mít také podobu „objektivního pozitivního ohrožení dítěte“. Objektivním z toho důvodu, že je mnohdy iniciováno objektivně pro dítě z vnějšíku jinou osobou, jejíž prostřednictvím je motivováno k pozitivní aktivitě ve vnějším světě. Touto osobou je pak toto (právní) jednání dítěte vnímáno pozitivně – formativně s vnější motivací a vnitřním pozitivním subjektivním dopadem na osobu (osobnost) dítěte.

Výše uvedené můžeme podpořit koncepcí *Sense of Coherence* (SOC) autora Antonovského. Smysl pro soudržnost tvoří tři hlavní složky, které jsou chápány jako dimenze. Mají svůj kladný a negativní pól: 1/ *Srozumitelnost* (*comprehensibility*) – charakterizuje vnímání a chápání světa a místo člověka v něm. Osobnost s vysokým smyslem pro srozumitelnost očekává, že podněty a situace, se kterými se v budoucnosti setká, budou předvídatelné nebo alespoň vysvětlitelné a budou mít určitý řád a strukturu. Vysoká srozumitelnost je spojena s pocitem, že události dopadnou tak, jak se dá v rozumné míře očekávat, a že se lze na další vývoj připravit. Svět je chápán jako strukturovaný celek, do kterého je integrován také jedinec. Na negativním pólu srozumitelnosti se nachází dojem, že svět je neuspořádaný, plný nejasností a chaosu, kde neplatí žádná pravidla. Nic ve světě není pevné a spolehlivé. Jednotlivé události jsou příliš obtížné na to, aby je šlo pochopit či na ně adekvátně reagovat (1993). 2/ *Zvládnutelnost* (*manageability*) – zahrnuje pocit, že předpoklady vlastní i lidí z okolí a umožňují úspěšně situaci řešit a vyřešit. Člověk je přesvědčen, že

565) Termín si zavedl autor v kontextu koncipované teorie.

566) Zde je nutno důrazně upozornit na problematiku malých zkušeností dítěte, přeceňování svých schopností a dovedností, a také častého pro dítě tolik typického nepřipouštění si rizika či hrozícího nebezpečí. Např. akrobatické skákání dítěte nízkého věku na trampolině může vést při nedokonalé zvládnuté didaktice řízeného tělesného pohybu k úrazu s celoživotními následky.

567) K tomu možno citovat ustanovení § 31 OZ: „Má se za to, že každý nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, je způsobilý k právním jednáním co do povahy přiměřeným rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku.“

568) Např. situace, kdy si dítě bude chtít koupit samostatně zmrzlinu.

situaci zvládne, že je k tomu dostatečně silný a způsobilý. Případně využije pomoci dalších lidí. Záporný pól zvládnutelnosti představuje pocit bezvýchodnosti situace, kdy ji jedinec hodnotí nad svoje síly, nedisponuje potřebnými prostředky ke zvládnutí situace. Z tohoto postojе pramení deprese, úzkost, strach a obava (1993, 1995). 3/ *Smysluplnost (meaningfulness)* – se vztahuje k emocionální složce celkového postojе k životu a dění v něm. Člověk s vysokou úrovní smysluplnosti je přesvědčen, že problémy, před které je postaven, stojí za to, aby investoval úsilí a energii do jejich řešení. Jsou pro něho výzvou k aktivitě, domnívá se, že v jejich řešení uplatní svoji tvořivost. Uvědomuje si, že jeho práce je a bude okolím příznivě hodnocena, že jeho úsilí přinese i sociální uznání. Negativní pól představuje citovou neangažovanost až odcizení od toho, co se děje. Jedinec se k situaci staví lhostejně a ocitá se také v sociální izolaci. Styk s druhými lidmi je mu nepřijemný a záměrně se mu vyhýbá. SOC je chápáno jako významný psychosociální zdroj podporující zdraví jedince, kterým je jedinec vybaven a přispívá k úspěšnému zvládnutí stresorů (1993). „*Předpokládá, že člověk má pocit porozumění, kontroly a smyslu, který vzniká jako opakovaná životní zkušenost v jeho sociálním prostředí, že má svoji roli ve společnosti, ve své rodině, na svém pracovišti*“⁵⁶⁹

Společnost toto počínání rodičů a osob odpovědných za řádnou péči a výchovu dítěte vyhodnocuje jako pozitivně formující sociální strategii a potřebu v životě dítěte. Proces mnohem širšího obsahu, struktury a formy průběhu pozitivně formativního střetu vnitřního subjektivního prožívání dítěte, nacházejícího se v určitém ontogenetickém stupni, s reálným objektivně existujícím vnějším světem je důležitým výchovným momentem. Tato vnější subjektivní ohrožení dítěte vnímáme jako osobnost dítěte pozitivně formující. Bez nich by nebylo výchovy (*upbringing*). Zde je také důležité poznamenat, že mnohá tato pozitivní ohrožení dítěte jsou rodičům či osobám odpovědným za řádnou péči a výchovu dítěte dána zákonem – např. povinnost očkování⁵⁷⁰, povinnost částečné předškolní docházky⁵⁷¹, základní školní docházky⁵⁷² atd. Některé osoby odpovědné za řádnou péči a výchovu dítěte však i tato pozitivní ohrožení dítěte mohou vnímat ze svého pohledu subjektivně negativně. Zde můžeme uvést příklady rodičů, kteří odmítají své dítě povinně očkovat, a to z nejrůznějších subjektivních (z jejich pohledu totiž negativních) důvodů. Byť o obecné objektivnosti těchto subjektivních důvodů můžeme vést společensky rozsáhlé diskuse. Do této kategorie patří také rodiče, kteří své dítě odmítají přihlásit k povinné školní docházce, a to zase z nejrůznějších subjektivních důvodů. V obou případech však tato jednání nemají oporu v právních normách a jsou minimálně přestupkem v souladu

569) ANTONOVSKY, Aaron. The structure and properties of the sense of coherence scale. *Social Science & Medicine*, Vol. 36, Issue 6, 1993, pp. 725–733. ISSN 0277-9536. Dostupné z: doi:10.1016/0277-9536(93)90033-Z; ANTONOVSKY, Aaron. The salutogenic approach to family system health. *Facta Universitatis: Series Philosophy and Sociology*, 1995, 1.2: 89–98.

570) Srov. § 46 odst. 1 a 4 zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů;

571) Srov. § 34a a násl. zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů; k tomu blíže v obecném rámci také srov. HANUŠ, Daniel. The current basic legal framework of pre-school education in the Czech Republic – amendments and changes. ŠIMIČEK, Ondřej a JOANNA SKIBSKA. *Perspectives of pre-primary and primary education – challenges and strategies*. Ostrava: University of Ostrava, 2019, s. 30–36.

572) Srov. § 36 a násl. zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

s konkrétních právním předpisem či obecnou hrozbou pro dítě (např. neočkované dítě přítomné ve skupině dětí v mateřské škole).⁵⁷³

Potřeby a jejich saturace jsou důležitým stimulačním formativním prvkem biologického, sociálního a sociálně psychologického zrání a života člověka. V období dětství má jejich pozitivní a dostatečná saturace významný žádoucí vliv na komplexní formování osobnosti nezletilého jedince a jeho další kontinuální biopsychosociální rozvoj. V každém vývojovém období zrání a dospívání dítěte mají jeho potřeby jiný obsah, rozsah, intenzitu a jejich následná saturace má v běhu životního času jinou, tolik potřebnou kvalitu a aktuálně prožívaný význam. Úroveň kvality této saturace konkrétních potřeb a jejich aktuální subjektivní význam pro dítě se odvíjí od mnoha faktorů. Sociálním rozvojem dítěte z pohledu práva je právě expozice dítěte právním situacím (skutečností) a právním jednáním, jejichž obsah, který je přizpůsoben věku, mravním a rozumovým schopnostem dítěte, má výrazně pozitivní formativně – vzdělávací vliv na osobu (osobnost) dítěte.

Hierarchický systém potřeb je asi nejznámější z přínosů A. Maslowa, který chápe a pojímá potřebu jako podmínku udržování fyzického a duševního zdraví. Dále uvedené potřeby jsou uspořádány hierarchicky, a to podle naléhavosti, s jakou je člověk prožívá jako vnitřní tlaky k jednání. V této „pyramidě potřeb“ jsou potřeby uspořádány od nejnižších („základních“) k vývojově nejvyšším: 1/ *Základní potřeby (= nižší potřeby)*: a) fyziologické potřeby (uspokojení hladu, žízně, sexu), b) potřeby bezpečí (vystupují v situacích vyvolávajících ztrátu pocitu jistoty, v situacích nebezpečí, ekonomického selhání); 2/ *Psychologické potřeby (= vyšší potřeby)*: a) potřeba přináležitosti a lásky (být milován druhými, být akceptován a patřit někomu), b) potřeba uznání (potřeba výkonu, kompetence, respektu, důvěry, získání souhlasu); 3/ *Potřeby sebeaktualizace*: potřeba realizovat své schopnosti (svůj duševní potenciál – „být tím, kým mohu být“), potřeba osobního růstu zahrnující kognitivní a estetické potřeby (potřeba objevovat, tvořit, uspořádat).^{574, 575} Nižší potřeby jsou významné pro zajištění fyziologického přežití jedince. Na jejich úrovni je člověk motivován ke snaze o redukci tenze. Vyšší potřeby mají za úkol zajišťovat duševní pohodu a rozvoji osobnosti.⁵⁷⁶ Vyšší potřeby jako prožívané pohnutky vystupují teprve tehdy, jakmile jsou přinejmenším do určité míry uspokojeny potřeby nižší (*pokud má člověk hlad, žije jen chlebem, píše Maslow*).⁵⁷⁷

Souvislost s právem zde není vůbec náhodná. Lidská práva odvozujeme od nejzákladnějších lidských zájmů (potřeb). Jsou dostatečným důvodem k tomu, aby společnosti (reprezentované státem) jako celku vznikla určitá povinnost. Lidská práva jsou tříděna s ohledem na svou naléhavost nebo důležitost toho, co je předmětem jejich ochrany. Mezi základní potřeby chráněné lidskými právy, patří blaho (absence fyzického a psychologického strádání), autonomie (schopnost jednotlivců rozhodovat o svém životě a do jisté míry mít kontrolu) a účast na společenském životě.⁵⁷⁸ Spolkový nejvyšší soud Švýcarska judikoval zásadní význam sociálních práv pro člověka,

573) ZSPOD, školský zákon, zákon o zdravotnických službách, vyhláška o očkování, náleží ÚS aj.

574) NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia, 1995, s. 130.

575) K potřebám dle hierarchie A. Maslowa také srov. HARVÁNEK, Jaromír. Motivační působení práva. In: HOUBOVÁ, Drahomíra a kolektiv. *Psychologie pro právníky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, s. 146.

576) DRAPELA, Victor J. *Přehled teorií osobnosti*. Vyd. 2., oprav. Praha: Portál, 1998, s. 138.

577) NAKONEČNÝ, Milan. c. d., s. 130.

578) KING, Jeff. *Judging Social Rights*, Cambridge: CUP, 2012, s. 29. cit. dle KRATOCHVÍL, Jan. VII. Hospodářská, sociální a kulturní práva. 2. Důležitost sociálních práv. In: BARTOŇ, Michal, Jan

a to v případě nelegálních migrantů, kterým byla odepřena možnost získat jakékoliv sociální dávky. Zmiňovaný soud v tomto případě uvedl: „Zaručení základních lidských potřeb, jako je jídlo, oblečení a přístřeší je podmínkou pro lidskou existenci a vývoj jako takový. Je zároveň nepostradatelnou součástí ústavního demokratického zřízení.“⁵⁷⁹

Oblast potřeb je potřeba nazírat širší perspektivou, která musí vytvářet možnosti pro posouzení potřeb všech osob zainteresovaných do péče o dítě. Z hlediska našeho vymezení je možno potřeby navazující na potencionální ohrožení dítěte spatřovat jednak v potřebě zajištění individuálního zájmu dítěte, dále pak v posouzení potřeb jeho rodičů (případně osob pečujících) a v konečném důsledku posouzení potřeb celé rodiny dítěte. Můžeme říci, že obrazně vycházíme z hlediska subjektů od dítěte a směřujeme ven z (nukleární) rodiny, případně se zaměřujeme na rodinu širší (např. prarodiče jako příbuzenští pěstouni) a postupujeme směrem k celostnímu pojetí situace rodiny v širším spektru vazeb nezletilého dítěte a návazných potřeb. Toto pojetí potřeb jsme si pojmenovali vzájemně komplementární. Bez posouzení všech výše zmíněných potřeb vztažených k subjektům (práva) není možné zaujmout jasné stanovisko, a tudíž se vrátit zpět k nejlepšímu zájmu dítěte.

4.3.3 Objektivní a subjektivní negativní ohrožení dítěte

Jak jsme uvedli, expozice objektivním i subjektivním pozitivním ohrožením je pro (zejména formující se osobnost) člověka (dítě) obecně potřebná a nutná. Ale co „objektivní negativní ohrožení dítěte“? Mají pro dítě pozitivní význam? Jsou pro dítě formujícím faktorem jeho vývoje? Jsou konformní s platným a účinným právem? Domníváme se, že na všechny otázky, které jsme uvedli, musíme odpovědět záporně. Pokud bychom na uvedené otázky odpověděli kladně, nutně bychom se dostali do roviny psychopatologické maladaptace doplněné komplexy, reziduálními pozůstatky nižšího stupně psychického vývoje dítěte, do roviny deprivace a v konečném důsledku do roviny porušení společenských, morálních a právních norem (psychopatologie, porušení práva, rozporu se zákonem) v důsledku protiprávního jednání. Můžeme tedy konstatovat, že žádné objektivní negativní ohrožení ve vztahu k dítěti nemůžeme, a to ani v nejmenším, připustit, jelikož tento vliv na dítě by mohl sice být i formativní, ale vysoce negativně a zcela ohrožujícím, fatálním a (psycho)patologickým způsobem s dopadem do jeho právní sféry. Ať však chceme nebo ne, musíme, bohužel, připustit, že k objektivním negativním ohrožením ve vztahu k dítěti ve společnosti kontinuálně stále dochází, přičemž mají neblahý dopad na osobu (osobnost) dítěte v mnoha směrech. Do této kategorie musíme zařadit všechny druhy násilí páchaného na dětech, týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte, komerční sexuální násilí na dětech, domácí násilí, šikana a kyberšikana, kyberkriminalita aj.

V tomto ohledu se tedy toto ohrožení z pohledu subjektu dítěte stává „subjektivním negativním ohrožením“. Je tomu tak zejména proto, že i dítě je – jak jsme naznačili v přechozích kapitolách – v určitém věku schopno posoudit, zda tato negativní

KRATOCHVÍL, Martin KOPA, Maxim TOMOSZEK, Jiří JIRÁSEK a Ondřej SVAČEK. *Základní práva*. Praha: Leges, 2016, s. 469.

579) V. v. Einwohnergemeinde X. und Regierungsrat des Kantons Bern (BGE/ATF 121 I 367) cit dle KRATOCHVÍL, Jan. VII. Hospodářská, sociální a kulturní práva. 2. Důležitost sociálních práv. In: BARTOŇ, Michal, Jan KRATOCHVÍL, Martin KOPA, Maxim TOMOSZEK, Jiří JIRÁSEK a Ondřej SVAČEK. *Základní práva*. Praha: Leges, 2016, s. 470.

(právní) jednání vůči jeho osobě mají charakter poškozující nebo charakter zásahu do sféry jeho subjektivních (osobních/osobnostních) práv. Některé situace dítětem vnímané jako subjektivní negativní ohrožení dítěte však nebudou z jeho pohledu vnímány správně. Vzpomeňme mnohé návštěvy lékařských ordinací v dětském věku a množství prolitých dětských slz bez důvodu, a také často bez jakéhokoliv zásahu do tělesné a duševní integrity dítěte. Právě vzhledem k realitě společenského života však musíme kategorii objektivního negativního ohrožení dítěte relativizovat s ohledem na „pozitivní příkoří“, které jsou dítěti činěna s ohledem na jeho nejlepší zájem. Nedostatečné nebo žádné naplňování potřeb dítěte také dítě ohrožuje a podílí se na vzniku *objektivního negativního ohrožení dítěte*. Nedostatečné naplňování potřeb dítěte může mít povahu mírnější – např. přetěžování dítěte fyzickou či duševní prací, jak to známe z minulosti, kdy dětská práce byla ještě povolena, ale i ze současnosti. Jiným běžnějším příkladem může být přetěžování duševní prací (např. školními úkoly), která není přímo úměrná aktuálnímu stavu všestranného biopsychosociálního rozvoje osobnosti dítěte a jeho životní orientace.

Objektivním negativním ohrožením dítěte je také situace působení problémové rodiny. Mezi tyto rodiny řadíme rodiny: perfekcionista (represivní, úzkostně neurotické, utážené), nepřiměřené (nezralé, neadekvátní, dětinské, externě závislé), ego-centrické (prestižní, chladné, rozštěpené rodiny) nebo asociální rodiny (impulzivní, agresivní, deviantní, delikventní rodiny).⁵⁸⁰

Objektivním negativním ohrožením dítěte zde tedy rozumíme takové ohrožení, které jako (různě vysoce) negativní vnímá společnost, prostřednictvím poměrování konformity chování jedince (osoby odpovědné za výchovu dítěte) vůči dítěti ve společenské praxi prostředí určitého stupně vývoje lidské společnosti. Toto společensky diskonformní jednání jednotlivce nebo skupiny vůči dítěti může mít různou intenzitu, průběh a negativní dopady na dítě. Objektivním ohrožením dítěte rozumíme veskeré vlivy, které negativně působí na osobu (osobnost) dítěte, přičemž tyto vlivy pocházejí z vnějšího společenského prostředí života dítěte. Jedná se zejména o přímé či nepřímé negativní zásahy do tělesné či duševní integrity dítěte, které působí z hlediska jeho vývoje škodlivě.

Také zásahy provedené *in bona fide* mohou být v konečném důsledku zásahy negativními. Zde máme na mysli zejména lékařské zákroky do tělesné či duševní integrity dítěte, které mají nakonec pro dítě krátkodobé, dlouhodobé či trvalé negativní fyzické nebo psychické důsledky a zdravotní následky. Tato problematika je velice komplikovaná a souvisí s odpovědností konkrétních subjektů (fyzických a právnických osob) za zdraví, život, majetkové hodnoty a jiná práva a oprávněné zájmy dítěte. Objektivním negativním ohrožením, zásahům (vlivům) do integrity dítěte je velice těžké se bránit, protože zpravidla není možné je předvídat či jinak předpokládat. Zde nemáme na mysli zranění, ke kterým v dětském věku přirozeně dochází, a které souvisejí s poznáváním vnějšího životního prostoru a prostředí dítěte. Objektivní negativní ohrožení dítěte spočívá v ohrožení fyzickým či psychickým prostřednictvím jiného subjektu (osoby, zvířete, věci) přicházející z objektivně existujícího vnějšího světa.

580) VOILAND, A. L. a B. BUELL. A Classification of Disordered Family Types. Chap. 12. In: *Social Work with Families*. Ed. C. E. Munson. The Free Press, New York, 1980. cit. dle MATOUŠEK, Oldřich. *Práce s rodinou*. In: MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008. s. 194–195.

Podoba objektivního negativního ohrožení dítěte může spočívat v zanedbání povinnosti objektivní (povinné) péče o zdraví, život dítěte (nedostatek jídla, pití, tepla, zajištění dostatku spánku apod.) nebo o oprávněné zájmy dítěte.

Dalším z druhů vnějšího ohrožení je ohrožení ve formě vědomého či nevědomého porušení subjektivních zákonných práv dítěte. Tato porušení nemusejí být způsobena přímo a pouze zákonnými zástupci dítěte a jinými fyzickými osobami odpovědnými za řádnou péči a výchovu dítěte, ale také osobami, které zastupují orgán veřejné moci. Těmito orgány veřejné moci mohou být instituce, které jsou založeny účelově jako veřejnoprávní, mnohdy s protektivním cílem své činnosti vůči dítěti (např. OSPOD, nemocniční zařízení, Policie, Česká správa sociálního zabezpečení, úřady práce, popř. jiné orgány veřejné správy apod.). V některých případech však nedochází k aplikaci všech zákonem umožněných veřejnoprávních oprávnění k zajištění efektivního výkonu pozitivní a pozitivistické ochrany práv a oprávněných zájmů toho kterého konkrétního dítěte. Jak podává Ústavní soud ČR: „V rámci individuálních rozhodnutí musí být nejlepší zájem dítěte hodnocen a stanoven ve světle specifických okolností na straně konkrétního dítěte.“⁵⁸¹

Hodnotu člověka vyjadřuje zejména jeho jedinečnost. Projevuje se v mnohých rysech a v nevyčerpatelnosti obsahu individuálnosti člověka, která je zasazena do komplexního sociálního rámce. Avšak souhrnem svých projevů, jejich intenzitě a vztahu se realizuje zcela specifickým pojetím každého lidského života.⁵⁸² Do této oblasti patří také procesní stránka civilních řízení ve věcech nezletilých. K objektivním negativním ohrožením dítěte patří také možnost ohrožení majetkových zájmů dítěte, ke kterému může dojít v různých rovinách vztahů a situací v životě dítěte. Uvedená skupina zahrnuje životní situace, kdy rodiče o své dítě nemohou nebo nechťejí z nějakého konkrétního objektivního či subjektivního důvodu pečovat. Patří sem také zanedbávání potřebné povinné péče o dítě (situace, kdy rodič nebo osoba odpovědná za péči a řádnou výchovu o dítě tuto výchovu komisiivně či omisivně zanedbá). Patří sem také situace, kdy pečující osoba nedohlédne na dítě a toto se např. utopí při plavání v bazénu, vypadne z okna výškové budovy, spadne ze skály, skočí do vody z vysokého srázu, opaří se horkou vodou, amputuje si prst na pile apod. Tato ohrožení dítěte jsou nedílnou součástí období dětského života. Jejich problematika se projevuje zejména ve formě právní odpovědnosti rodičů či jiných osob odpovědných za výchovu dítěte.

Neméně závažné jsou pak situace verbálního ubližování dítěti, fyzického odstrkování, hrubého jednání rodičů a jiných dospělých osob vůči dítěti. Negativním ohrožením je pak přemíra lásky k dítěti bez potřebné míry rodičovské sebereflexe (tzv. „opičí láska“) ← zde hovoříme o tzv. „subjektivním negativním ohrožení dítěte“. Subjektivním v tom smyslu, že každý jedinec může přílišnou lásku rodičů vnímat ze svého pohledu různě intenzivně. V emocionální rovině vztahu dítě – rodič můžeme negativně vnímat také případné fyzické, emoční a sociální konflikty a kolize mezi rodiči, mezi rodiči a prarodiči, jinými rodinnými příslušníky nebo osobami odpovědnými za péči a řádnou výchovu dítěte před dítětem samotným. Objektivním negativním ohrožením je také ohrožení dítěte cizími osobami (přepadení, znásilnění únos atd.). Zejména v zahraničí můžeme vnímat ohrožení dítěte např. ve školním prostředí střelbou, teroristickým útokem či jiným ohrožením a napadením. Ve vztahu k ohrožení

dítěte jinou fyzickou osobou je potřeba vnímat negativně omisivní pochybení rodičů nebo osob odpovědných za řádnou péči a výchovu dítěte s ohledem na nezáměr těchto osob stran zabezpečení biopsychosociálních potřeb dítěte nebo potřeb lékařské péče (např. nediagnostikovaná nebo neléčená onemocnění dítěte).

„Subjektivní negativní ohrožení dítěte“ spočívá v působení vnitřních psychických vlivů na osobnost dítěte a tím jeho motivaci k sociálně maladaptativnímu chování a jednání. Mezi tato ohrožení můžeme zařadit nejrůznější formy duševních onemocnění dítěte, které mohou mít také vliv na vědomé (fyzické sebepoškozování, bulimie, anorexie, suicidium, užívání návykových a psychotropních látek, patologické hazardní hráčství a další.) či nevědomé (bipolární afektivní porucha, schizofrenie, psychózy apod.) chování dítěte způsobující či vyvolávající jeho sebepoškozování. Právě tato ohrožení vnímá společnost objektivně jako nebezpečná ohrožení tělesné a duševní integrity dítěte. V případě výskytu vnitřního, ať již vědomého či nevědomého, ohrožení dítěte, je potřeba položit důraz na kontrolu chování dítěte zákonnými zástupci a jejich odpovědnost⁵⁸³ za důsledky, které by toto ohrožení pro dítě mělo.

Je potřeba konstatovat, že odpovědnost za důsledky plynoucí ze všech vnějších i vnitřních vlivů ohrožení nezletilého a plně nesvéprávného dítěte je potřeba vždy vztahovat ke konkrétní fyzické osobě, která se buď podílela na vzniku těchto negativních důsledků přímo, nebo nevyvinula dostatečné úsilí k tomu, aby jim zabránila nebo je nedostatečně usměrňovala. Subjektivní význam těchto ohrožení souvisí se skutečností, že i dítě vnímá, že s jeho osobou není vše úplně v pořádku. Také často „volá o pomoc“ mnohdy způsobem, který dokážou rozklíčovat pouze jeho blízcí (např. drogová závislost). Uvedená ohrožení zařazujeme do této kategorie subjektivních také z toho důvodu, že jsou skutečně integrálně spjata s osobou dítěte. Dítě je také tou osobou, která k jejich vzniku, rozvoji a zániku přispívá ať již nevědomými duševními procesy nebo pohnutkami v určité formě identifikovanými vnějším světem.

Ve vztahu k výše uvedené kategorizaci ohrožení dítěte je potřeba položit důraz na skutečnost, že tyto stimulující či inhibiční snahy vnějšího okolí ve vztahu k ohrožení dítěte je potřeba vnímat v kontextu prostředí, ve kterém se dítě aktuálně nachází. Patrně můžeme přijmout závěr, že prostředí má významný vliv při posilování a upevnování kladných formativních vlivů prostředí, tedy takových, které mohou být uváděny do souladu se sledovanými cíli, a které mohou eliminovat, případně přecházet působení vlivů negativních. O nic méně významná je také kompenzace důsledků působení negativních vlivů na jedince. Tuto činnost můžeme považovat za projev eticky motivované a obecně lidské služby takovému jedinci, který si nedokáže vlastním

583) „Odpovědností tradičně rozumíme hodnotově, zejména právně, eticky nebo jinými zdroji lidských hodnot stimulovanou a podmíněnou povinnost subjektů racionálních a tudíž cílově orientovaných činností volit lidsky přijatelné cíle a prostředky činnosti, brát ohled na její výsledky včetně budoucích možných dopadů.“ blíže srov. Ladislav Tondl: „On the Significance of ‚Responsibility‘ in Technological Thinking.“ In: GASPARSKI, W. W. – TCHON, K. (eds.), *A Treatise on Good Robots. Praxiology: The International Annual of Practical Philosophy and Methodology*. Sv. 21 Piscataway: Transaction Publishers 2013, s. 171–183. cit. dle FILÁČEK, Adolf. Úvod. *Teorie vědy: časopis pro mezioborová zkoumání vědy. Mimořádné číslo k 90. narozeninám prof. Ladislava Tondla*. XXXVI/2014. Praha: Kabinet pro studium vědy, techniky a společnosti při Filozofickém ústavu Akademie věd, v.v.i., 2014, s. 5.

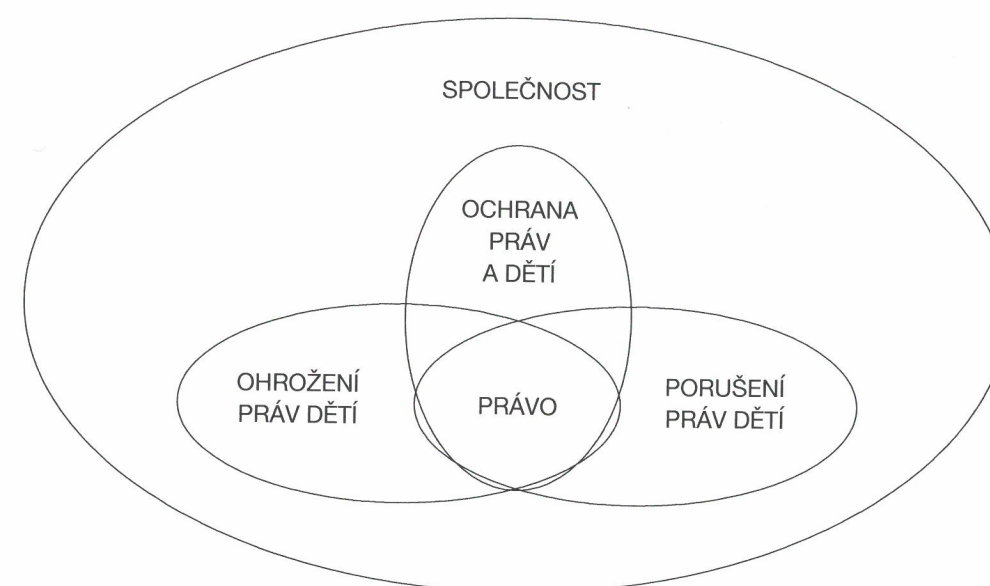
581) Srov. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 30. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 1506/13, body 22–24.

582) ČERMÁK, Vladimír. *Otázka demokracie. Svazek 1*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2017, s. 417.

úsilím vymanit z nevhodného sociálního prostředí⁵⁸⁴ případně si poradit s negativními následky, kterými ho toto prostředí vybavilo do života.⁵⁸⁵ Etika má ten význam, že umožňuje uchování sociálního systému v situaci, kdy je nutné dlouhodobé soužití s jinými podobnými systémy.⁵⁸⁶ V oblasti ochrany dítěte tuto roli zcela jistě zastává právo, a to v mnoha životních situacích, které jsme již popsali výše a budeme se jim věnovat i v následujícím textu.

5. Ochrana dítěte v právu soukromém a veřejném

Předchozí kapitoly se obsahově zabývaly jednotlivými pojmy souvisejícími s problematikou ohroženého dítěte a jejich mezioborovými přesahy. Bylo poukázáno na mnoho společných vývojových i obsahově významových momentů, které jsou potřebné pro zasazení kontextu zkoumané problematiky do obecného právního rámce práva soukromého i veřejného. V této kapitole se budeme věnovat vymezení z našeho pohledu nejdůležitějších oblastí, které souvisí s ochranou dítěte a porušením jeho práv. Zrcadlem výkladového kontextu sledované právní úpravy bude členění teorie ohroženého dítěte ve vztahu k jejím jednotlivým kategoriím a ve vztahu k právu soukromému, veřejnému nebo oběma v případech, kde se prolínají či vzájemně doplňují.

Zdroj: Vlastní zpracování autora

584) Literatura pediatrická v minulosti vymezovala mj. děti pocházející z ohroženého prostředí mezi které zařazovala: nedonošené děti a děti z vícečetných gravidit; děti z rizikové gravidity; děti s porodním traumatismem (asfyxie, *respiratory distress* syndrom); děti s vrozenými anatomickými a funkčními vývojovými vadami; děti s metabolickými vadami (fenyktonurie apod.); děti s vadami smyslovými (hluchota, nevidomé děti); děti po exsanguinální transfúzi pro hyperbilirubinémii; děti s dětskou mozkovou obrnou; děti z tuberkulózní rodiny; děti z rodin zdravotně neuvědomělých; děti opuštěných a svobodných matek; děti z rozháraných a narušených rodin; děti z rodin s nižší sociální úrovní (zločinnost, alkoholismus); děti propuštěné z nemocničního ošetření. Blíže srov. HORANSKÝ, Viktor. Prevence. Zásady návštěvní služby u dispenzarizovaných dětí. In: HORANSKÝ, Viktor, Blažej RAŠKA, Jiří DUNOVSKÝ a Rudolf KOHN. *Pediatric pro praxi: příručka obvodního pediatra a obvodní dětské sestry*. 3. přeprac. vyd. (1. české vyd.). Praha: Avicenum, 1982, s. 388–389.

585) ŠPIČÁK, Jiljí. c. d., s. 17.

586) RIEGEL, Karel a Jaroslav JANOUŠEK. *Etika a psychologie v podnikání*. Praha: Karolinum, 2006, s. 25.

Dodejme, že v jednotlivých institutech podrobených výkladu a zkoumání není striktně rozlišováno mezi výkladovým zaměřením ryze na právo soukromé či právo veřejné. Jak bylo nastíněno již v předchozím textu, obsah uvedené problematiky je často návazným propojením práva soukromého i veřejného (a také mnoha jiných speciálních oborů).

Kromě ochrany dětství v obecném slova smyslu a právní ochrany dětství můžeme identifikovat také pojem *ochrana dítěte* jako jedince a *právní ochrana dítěte*. Pod pojmem *právní ochrana dítěte* jsou myšleny dvě roviny problémů. Tou první jsou otázky, které se týkají právního postavení dítěte ve společnosti. Druhou rovinou jsou zcela konkrétní otázky právní ochrany ohroženého dítěte, kdy jejich podstatou je poskytnutí právní či jiné pomoci dítěti nacházející se ve zcela specifické životní situaci